

Polder.blad

April 2007

natuurpunt

Hobokense Polder

Algemene info

Lidmaatschap Natuurpunt: 20 euro per jaar te storten op onze rekening. Dit bedrag omvat het lidmaatschap voor het hele gezin. Als lid van Natuurpunt Hobokense Polder ontvangt men het algemeen verenigingsmagazine Natuur.blad en ons afdelingstijdschrift Polder.blad.

Abonnementen: Natuurpuntleden kunnen zich abonneren op het natuurstudietijdschrift Natuur.focus en het ornithologisch blad Natuur.oriolus aan telkens 8,5 euro. Beide tijdschriften samen kosten 14,50 euro.

Abonnement op het tijdschrift Polder.blad van Natuurpunt Hobokense Polder: voor leden van andere afdelingen door storting van 6 euro op onze rekening.

Verzekering: ieder Natuurpuntlid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid. Daar het bestuur niet verantwoordelijk kan gesteld worden voor de gevolgen van brand, worden de rokers er uitdrukkelijk op gewezen dat zij dit doen op eigen risico.

Alle betalingen dienen te gebeuren op volgende rekening:
979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder. Op uw betalingen steeds reden van betaling en uw naam vermelden a.u.b.

Fiscaal aftrekbare giften (min. 30 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening 293-0212075-88 van de Natuurpunt vzw, Michiel Coxiestraat 11 2800 Mechelen met vermelding "Afdelingsfonds Hobokense Polder"

Contactpersonen

Voorzitter: info@hobokensepolder.be
Danny Jonckheere, Cdt. Van Laethemstraat 45, 2660 Hoboken, 03/828.64.03

Secretaris:
Chris Verwaest, Lelieplaats 9/1, 2660 Hoboken, 03/827.28.27

Conservator Hobokense Polder: conservator@hobokensepolder.be
Wim Mertens, Jan de Groofstraat 13, 2610 Wilrijk, 03/216.93.62

Redactie Polder.blad: tijdschrift@hobokensepolder.be
Ria Thys, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar, 03/289.73.66

Ledenadministratie en penningmeester: leden@hobokensepolder.be
Luk Smets, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar, 03/289.73.66

Geleide wandelingen: wandelingen@hobokensepolder.be
Annie Van Zwieten, Zomerdijklaan 4, 2660 Hoboken, 03/828.37.60

Webmaster: webmaster@hobokensepolder.be
Toon Verbruggen, Goedetijdstraat 89, 2600 Hoboken, 03/231.78.26

Propaganda:
André Driesen, Krekelstraat 124, 2660 Hoboken, 03/829.19.10

Goudklompjes:
André Van Langenhove, Zevenbergenlaan 8, 2660 Hoboken, 03/288.00.81
Gilbert Van de Velde, Van Traynellaan 28, 2660 Hoboken, 03/825.12.75

De **Polderwandelingen** worden verzorgd door VMPA-Hoboken en zijn in de agenda aangegeven met

Ieder die het wenst, ook scholen en verenigingen, kunnen een wandeling met natuurgids aanvragen bij Annie Van Zwieten. Contactgegevens: zie hoger.

Website: www.hobokensepolder.be

Raadpleeg deze website voor achtergrondinformatie, foto's van activiteiten, de geschiedenis van de Hobokense Polder, ...

Polder.flits: Van tijd tot tijd brengen we onze leden via e-mail op de hoogte van dringende berichten, die via ons tijdschrift niet tijdig kunnen meegedeeld worden of als herinnering. Wenst u zulke berichten te ontvangen, geef dan uw emailadres door aan flits@hobokensepolder.be

Onze afdeling heeft een **open bestuur**. De bestuursvergaderingen vinden in principe plaats op de **derde woensdag van de maand** om 19.30 u in **zaal De Schorren, Graspolderlaan te Hoboken**. Alle leden zijn welkom. Zie verder in het tijdschrift voor eventuele wijzigingen.

Foto op kaft:
Konikpaard in de Hobokense Polder
Foto: René Bolens

Inhoudstafel

Colofon	2
Editoriaal	3
Kalender	4
Cursus Insecten in de tuin	8
Onze sponsors	8
Wandelweekend Voerstreek	9
Algemene vergadering	10
Vrijwilligersfiche	11
Beheer:	
- Wat gebeurt er in de Polder?	12
Tomson: inktpatronen	12
Educatie:	
- Biodiversiteit	13
- Bosanemoon en reuzenpaardenstaart	15
Studie:	
- Waarnemingen in de regio	16
Te koop	16
Studie	
- Wetenschappelijk onderzoek door Tweedekansonderwijs	18
- Nachtvlienderwaarnemingen 2006	19
In de schijnwerper:	
- Onze voorzitters: Deel 1	22
Terugblik:	
- Schulensmeer	23
- Bustocht Zeeland	23
Activiteitenkalender	24

Met dank aan de fotografen: André Van Langenhove, Chris Verwaest, Danny Jonckheere, Luk Smets, René Bolens, Sonja Van Kerckhove, Toon Verbruggen
Ook werden enkele foto's van internet geplukt.

Een bloemetje voor onze vrijwilligers

Van 3 tot 11 maart liep de jaarlijkse 'Week van de vrijwilliger'. De belangeloze inzet van onze tientallen vrijwilligers voor de natuur is niet altijd zichtbaar voor de buitenwereld. Deze campagneweek was dan ook het gepaste moment om het werk van onze vrijwilligers onder de aandacht te brengen en hen te bedanken voor hun engagement. En dat deden we uiteraard met een bloemetje!

Ook de overheid ziet het belang van het vrijwilligerswerk in en heeft de afgelopen tijd via wetgevend werk het statuut van de vrijwilliger vastgelegd. Een vrijwilliger is ieder die onbezoldigd en niet verplicht activiteiten verricht voor een organisatie, zoals onze vereniging. De wet legt de burgerlijke aansprakelijkheid bij die organisatie. De vrijwilliger is dus immuun voor schade veroorzaakt aan derden tijdens het verrichten van het vrijwilligerswerk.

Ter dekking van deze aansprakelijkheid heeft Natuurpunt vzw een verzekeringspolis. Maar ook lichamelijke schade, die onze vrijwilligers tijdens hun inzet zou overkomen, is verzekerd. Ook voor mensen met een speciaal statuut, zoals bruggepensioneerden en werklozen zijn barrières weggenomen, zodat ook deze mensen zich ombekommerd kunnen inzetten in onze verenigingswerking. Verder in dit tijdschrift vind je een "vrijwilligersfiche" waarop alle praktische informatie gebundeld is.

Wij kunnen ons als vrijwilligers dus met een hernieuwde stimulans verder inzetten voor onze vele projecten. Het natuurbeheer in de Hobokense Polder en het nieuwe KIJK.punt zijn onze belangrijkste uitdagingen. Een blik op onze agenda leert je, dat we - dank zij de vrijwilligersinzet - er ook in slagen je natuurwandelingen, cursussen, uitstappen tot zelfs een heel weekend in de Voerstreek aan te bieden.

Maar in onze vereniging is zeker nog plaats voor nieuw bloed. Er zijn taken genoeg! We zijn steeds op zoek naar helpers voor het natuurbeheer. Ons nieuw KIJK.punt vergt nog vele uren "zakkenvullen". We zoeken steeds naar gidsen voor geleide wandelingen voor scholen of volwassenen. En uiteraard zouden we het zeer waarderen indien je één of andere uitstap voor onze vereniging zou organiseren. Maar misschien liggen administratieve taken of artikels schrijven je beter. Ook daarvoor is hulp altijd welkom.

Luk Smets

Koeheide

Van harte welkom op onze activiteiten !

Honden kunnen in ons natuurgebied Hobokense Polder mee aan de leiband, maar kunnen niet mee bij andere activiteiten.

Kostendelend vervoer (5 eurocent/km wordt op de afspraakplaats georganiseerd)

Kindvriendelijke tocht

Wandelingen begeleid door VMPA-gidsen, ook aangekondigd in de VMPA-kalender

Voor deze activiteiten dient ingeschreven te worden

Bosanemoon

Paasmaandag 9 april 2007 om 8.15 u

Voorjaarsflora in Bertembos, Koeheide, Kastanjebos en Rotte Gat

Gids en leiding: Frans Thys, 03/830.20.51 (tijdens de weekdagen)

Paasmaandag gaan we op stap ten westen van Leuven. Vooreerst maken we kennis met de voorjaarsflora van het **Kastanjebos**, gelegen tussen Veltem en Winksele-Delle. Natuurpunt Herent beheert daar 26 hectare bos en hooiland. Duizenden bosanemonen, maar ook sleutelbloemen, aronskelk, speenkruid, eenbes, daslook en bloeiende sleedoorn kruisen in dit vochtig bos onze weg.

Vervolgens rijden we tot Meerbeek, waar we ten noorden van deze gemeente de **Rotte Gat** gaan verkennen. In de zeer natte vallei van de Molenbeek beheert Natuurpunt Kortenberg 7 hectare broekbos en een perceel waardevol grasland, zeer de moeite waard voor een kort bezoek!

Na deze opwarmers brengen we 's middags een bezoek aan de **Koeheide** in Bertem, waar Natuurpunt zo'n 13 hectare beheert. De Koeheide is een mozaïek van schitterende landschapselementen met weelderig begroeide grachten, houtkanten, eeuwenoude eiken en mystieke holle wegen. We treffen in dit meer open landschap alvast een deels andere flora aan dan in de voormiddag.

Aansluitend aan de Koeheide strekt zich het 200 hectare grote

Bertembos uit, eigendom van de Vlaamse Gemeenschap. De omvang van dit bos laat ons toe een forse wandeling te maken, waarbij we niet alleen genieten van de kleurrijke prille voorjaarsflora, maar ook van vogelzang die volop de lente aankondigt!

Praktisch: vertrek om 8.15 u in Hoboken, Kioskplaats (parking) met eigen wagens (kostendelend samenrijden aan 5 eurocent/km, d.w.z. ca. 5 euro/persoon).

Aansluiten om 13.30 u in Bertem voor het namiddagdeelte is mogelijk, mits vooraf af te spreken met Frans. Meenemen: laarzen (voormiddag) én stevige stapschoenen (namiddag), verrekijker, vogel- en plantengids, picknick (we eten onze boterhammen op in een dorpscafé).

Wandelafstand: voormiddag 6 km, namiddag 8,5 km. Er wordt een bijdrage gevraagd van 1 euro (50 eurocent voor kinderen tot 15 j.), ter plaatse te voldoen aan de leiding. Terug in Hoboken om 18.30 u.

Voorinschrijven verplicht.

Om iedereen de mogelijkheid te geven mee te gaan, ook degenen die geen auto hebben en moeilijk Hoboken kunnen bereiken, vragen we alle deelnemers Frans (03/830.20.51) of Danny (03/828.64.03) te verwittigen **voor 5 april**.

Wij zorgen er dan voor dat wie niet in Hoboken kan geraken op een haalbare plaats wordt opgepikt.

Zondag 15 april 2007 om 14 u

Lentewandeling in de Hobokense Polder

Gidsen: Gilbert Van Ael en Michel van Megroot

Info: Annie Vandeweyer - Van Zwieten, 03/828 37 60

Een prachtig moment om kennis te maken met de eerste voorjaarsbloeiers. Ook de watervogels worden heel actief en slaan aan het broeden. Eveneens een 'must' om naar uit te kijken, is een ontmoeting met onze paardjes en koeien, die reeds enkele jaren in de Hobokense Polder staan te grazen.

Zij helpen ons met het beheren van een stukje van ons reservaat.

Praktisch: afspraak aan station Hoboken-Polder, einde Berkenrodelei om 14 u.

Einde wandeling omstreeks 17 u. Meebrengen: laarzen, verrekijker, vogel- en/of plantengids.

Woensdag 18 april 2007 om 19.30 u

Open bestuursvergadering in Zaal Moretus !!!

Alle geïnteresseerden welkom!

Donderdag 4 mei 2007 om 19 u

Nachtegalenwandeling in de Hobokense Polder

Gidsen: Danny Jonckheere en Wim Mertens

Info: Annie Vandeweyer - Van Zwieten, 03/828 37 60

Nachtegaal

De nachtegalenwandeling is ook zo'n topper! Vorig jaar hadden we verschillendel zangposten van deze prachtige vogel. Wie weet wat wordt het dit jaar! Er is hard gewerkt in de Polder en op deze plaatsen zullen we allicht kunnen horen hoe de vogels deze plekjes terug innemen.

De ervaring leert ons ook dat niet alleen nachtegalen zingen op deze late avondwandeling.

Praktisch: afspraak om 19 u. aan het station Hoboken Polder, Berkenrodelei.

Einde voorzien omstreeks 22 u.

Meebrengen: laarzen, verrekijker, vogelgids

Zondag 13 mei 2007 om 6 u

Vroegochtendwandeling in de Hobokense Polder met aansluitend een openluchtontbijt !

Inschrijven verplicht !!!!

Gidsen: Danny Jonckheere, 03/ 828 64 03 en Wim Mertens, 03/216 93 62

Ontbijtinfo: Chris Verwaest, 03/827 28 27

Deze vroegochtendwandeling is een klassieker en blijft telkens een zeer leuke trip in onze Polder. Zien hoe nevel en mist optrekken, horen hoe de vogels ontwaken en hun eerste liedjes fluiten. En misschien kunnen we al de eerste zomervogels waarnemen, die een plekje aan het zoeken zijn om te gaan broeden. Dit moet je echt eens gedaan hebben.

Maar we koppelen aan deze wandeling iets extra's. Van wandelen krijg je immers honger. Vandaar dat we je een volwaardig ontbijt aanbieden in de natuur!

Praktisch: afspraak om 6 u aan het

station van Hoboken Polder. Einde ontbijt voorzien omstreeks 10 u.

Inschrijven noodzakelijk !

Voor het ontbijt betaal je **4 euro per persoon en 2 euro voor kinderen** tussen 4 en 14 jaar. **Stort je deelnamebedrag voor 7 mei** op rek. 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder met als mededeling "ontbijt" en het aantal personen.

Meebrengen: laarzen, verrekijker, vogelgids

Woensdag 16 mei 2007 om 19.30 u

Open bestuursvergadering in Zaal De Schorren

Alle geïnteresseerden welkom!

Zondag 20 mei 2007 om 9.30 u

Lentewandeling in de Hobokense Polder

Gidsen: Harry Buyl en Jeannine Nielandt

Info: Annie Vandeweyer - Van Zwieten, 03/828 37 60

Hopelijk leven we hier nog volgens de ons bekende seizoenen, zo is de meimaand bekend als "bloeimaand"; zeker de moeite om dit in de Hobokense Polder te beleven op onze maandelijkse wandeltocht! Het bladerdek van de loofbomen heeft zich nog niet volledig gesloten, zodat

er volop in de bosbodem een kleurenpalet van lentebloeiërs te ontdekken valt.

Zijn de vogels al aan het broeden? Hoe ziet het uitgebreide begrazingsterrein van onze dierlijke maaiers er uit?

Praktisch: afspraak aan station

Hoboken Polder, einde Berkenrodelei om 9.30 u. Einde is voorzien rond 12.30 u.

Meebrengen: stevige wandelschoenen en een verrekijker.

Vrijdag 25 mei tot en met maandag 28 mei 2007

**Afdelingsweekend in de Voerstreek
Snel inschrijven door te storten !!!**

Organisatie: Luk en Ria Smets-Thys, 03/289 73 66

Na het succesweekend van vorig jaar in Noord-Holland bieden we je opnieuw in het Pinksterweekend een driedaags bezoek aan de Voerstreek

aan.
Snel inschrijven is de boodschap!
Meer info verder in Polder.blad

Donderdag 31 mei 2007 om 9.30 u

Dagcursus: Insecten in de tuin

Lesgever: Joeri Cortens

Info: Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

Theorie en praktijk op één dag. Wil je meer weten over wantsen, wespen, vlinders en andere insecten? Schrijf je dan snel in voor deze dagcursus.

Theorie: in de taverne van de jachtclub van Hoboken
Praktijk: in de Hobokense Polder
Meer info verder in Polder.blad

Vrijdag 1 juni 2007 om 19 u

Natuur in de schemering in de Hobokense Polder

Gidsen: Danny Jonckheere en Wim Mertens

Info: Annie Vandeweyer - Van Zwieten, 03/828 37 60

Natuur in de schemering! Dit kan vanalles zijn: de vele vogels die rondom ons fluiten, de ondergaande zon, een waterral die zijn roep laat horen vanuit de rietvelden.

zorgen voor het ongeveer 25 ha mooi stuk natuur dat zij "beheren".

Kom eens kijken hoe onze Galloways en Konikpaarden het doen, hoe zij

Praktisch: afspraak om 19 u aan het station Hoboken Polder, Berkenrodelei. Einde voorzien omstreeks 22 u. Meebrengen: laarzen, verrekijker, vogelgids en muggenmelk

Zondag 17 juni 2007 om 8.15 u

Twee Brabantse parels: Torfbroek en Silsombos

Gidsen: Katrien De Vlieger, NP Kampenhout (voormiddag)

Frans Thys (namiddag)

Info en leiding: Frans Thys, 03/330 20 51 (tijdens weekdays)

Het 'Torfbroek' dat we 's voormiddags bezoeken, en dat alleen onder begeleiding toegankelijk is, is het eerste erkende natuurreservaat van Vlaanderen (sinds december 1981). Het heeft een bewogen geschiedenis achter de rug: eerst voorbestemd als stortplaats, later als gebied voor een groots stedenbouwkundig project. Dit laatste is gelukkig maar gedeeltelijk gerealiseerd en uiteindelijk resten er toch nog 33 hectare hoogst merkwaardige natuur.

een kalkrijk, zandig substraat waar waterstromen doorkomen van het iets zuidelijker gelegen Brabants plateau. Dit kalkrijke water komt o.m. in het Torfbroek aan de oppervlakte, waardoor er plantensoorten groeien die je elders in Vlaanderen haast niet vindt.

Het bijzondere aan dit **Torfbroek** zit hem in de ondergrond. Hier in Berg en in de nabijgelegen Molenbeekvallei (die we 's namiddags bezoeken) bedekt een lemige bovenlaag

Voor de specialisten onder ons: teer guichelheil (*Anagallis tenella*), blaasjeskruid (*Utricularia* sp.), weegbreefonteinkruid (*Potamogeton coloratus*), padderus (*Juncus subnodulosus*), galigaan (*Cladium mariscus*), de orchideeën moeraswespenorchis (*Epipactis palustris*) en grote muggenorchis (*Gymnadenia conopsea*), evenals

Das

Hommel

Moeraswespenorchis

heel wat zegge-soorten (*Carex sp.*) kruisen hier zeker ons pad.

Het Torfbroek met zijn hooilanden, trilvenen, rietvelden en open water, een uniek moeras, waar bruine kiekendief, ijsvogel en waterral durven broeden, waar ook tientallen soorten libellen voorkomen, zal voorwaar de meest veeleisende onder ons weten te bekoren.

Na de middag maken we een mooie wandeling vanuit Kwerps door het al even bekoorlijke **Silsombos**. Ook daar vinden we veel vocht en opborrelend kalkrijk grondwater. Alles bijeen ligt daar rond Weesbeek en Molenbeek ongeveer 250 hectare bos, waarvan 35 hectare in beheer door Natuurpunt. Het is een zeer gevarieerde omgeving, een mozaïek van natte bossen, ruigtes, akkers, rietvelden, moerassige graslanden, weiden en eikenbossen.

Heel opvallend zijn er de reuzenpaardenstaarten (*Equisetum telmateia*). In beheerde graslanden duikt er de bosorchis (*Dactylorhiza fuchsii*) op, naast knolsteenbreek (*Saxifraga granulata*) en adderwortel (*Polygonum bistorta*). Nachtegaal, grasmus, spotvogel, blauwborst, sprinkhaanzanger, maar ook boomvalk en spechten zijn thuis in dit Silsombos. Een openbaring: dit mooi gevarieerde stuk natuur. Alleen, zo dicht tegen Zaventem, zie je niet

Parende waterjuffers

Waterral

enkel vogels vliegen en wordt de stilte wel eens doorbroken!

Praktisch:

Vertrek om 8.15 u in Hoboken, parking Kioskplaats, met eigen wagens (kostendelend samen rijden aan 5 eurocent/km, d.w.z. ca. 4,5 euro/persoon). Aansluiten om 14 u in Kwerps (St Pietersplein) is mogelijk, mits vooraf af te spreken met Frans. Meenemen: laarzen (onontbeerlijk, zeker na vochtig weer), verrekijker, vogel- en plantengids, picknick (we eten onze boterhammen op in een café). Wandelaafstand: voormiddag enkele kilometers, namiddag 7 km.

Er wordt een bijdrage gevraagd van 2 euro (1 euro voor kinderen tot 15 jaar), ter plaatse te voldoen aan de leiding (bijdrage vooral ten voordele NP Kampenhout). Terug in Hoboken omstreeks 18.20 u.

Voorinschrijven verplicht. Om iedereen de mogelijkheid te geven mee te gaan, ook degenen die geen auto hebben en moeilijk Hoboken kunnen bereiken, vragen we alle deelnemers Frans (tel. 03/830.20.51) of bij afwezigheid Danny (tel. 03/828.64.03) te verwittigen **voor 14 juni**. Wij zorgen dan dat wie niet in Hoboken kan geraken op een haalbare plaats wordt opgepikt.

Zondag 17 juni 2007 om 14 u

Zomerwandeling in de Hobokense Polder

Gidsen: Gilbert Van Ael en Jeannine Nielandt

Info: Annie Vandeweyer - Van Zwieten, 03/828 37 60

Alles in de natuur staat in volle bloei. De zomer is bijna een feit. Nog enkele dagen en het is de langste dag en de kortste nacht van het jaar: midzomernacht, St.-Jansfeest. Kom genieten van al deze natuurpracht in onze mooie Hobokense Polder.

Praktisch:

Afspraak aan station Hoboken Polder, einde Berkenrodelei en dit om 14 u.
Einde is voorzien rond 17 u.
Mee te brengen: stevige wandelschoenen en een verrekijker.

Woensdag 20 juni 2007 om 19.30 u

Open bestuursvergadering in Zaal De Schorren

Alle geïnteresseerden welkom!

Dagcursus Insecten in de tuin Donderdag 31 mei 2007

Insecten roepen bij mensen gemengde emoties op. De onvoorspelbaarheid van deze kriebeldiertjes bezorgt onrustige zielen vaak een onbehaaglijk gevoel. Dat getuigen alvast de namen als oorworm en paardenbijter. Meestal berusten deze onheilspellende namen echter op hardnekkige geruchten en verkeerde interpretaties van het ongewoon boeiende gedrag van deze kleine zesvoeters.

Sommige soorten kunnen in bepaalde omstandigheden ook wel eens schade toebrengen aan onze gekoesterde tuinplanten. Bladluizen en koolwitjes-rupsen zijn nu niet bepaald de favoriete dieren van de tuinder.

Toch zijn insecten onmisbaar in onze natuur en dat geldt uiteraard ook voor onze tuin. Wie zorgt er anders voor de afbraak van compost of de bestuiving van onze groenten, fruit en sierplanten? Tuinen met een evenwichtige insectenfauna zullen ook nauwelijks last hebben van hinderlijke soorten. Jagende lieveheersbeestjes, graafwespjes en oorwormen houden die bladluizen wel binnen de perken.

Bovendien zijn insecten een onmisbare voedselbron voor enkele andere tuingasten, zoals koolmeesjes en boerenzwaluwen.

En wie nog niet overtuigd is, zal ongetwijfeld smelten voor een fladderende koninginpage of het schattige snoetje van een grote wolbij.

We bieden deze cursus aan als een **volle dagactiviteit**.

Afspraak: **donderdag 31 mei 2007** om **STIPT 9.30 u** aan het station Hoboken Polder, Berkenrodelei Hoboken. We gaan gezamenlijk naar de taverne van de Hobokense Watersportvereniging (HWV), Zandkamp 3 Hoboken. De theorieles duurt tot 12.30 u.

Na de picknick ter plekke verplaatsen we ons naar het natuurgebied de Hobokense Polder om daar van 13.30 u **tot 16.30 u** in praktijk om te zetten wat we in de voormiddag geleerd hebben.

De tweedelige cursus kost **6 euro voor leden** en 9 euro voor niet-leden, lijvig cursusboek inbegrepen.

Te storten op rek. 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder met als mededeling "Insecten in de tuin" en je telefoonnummer.

Meebrengen: papier, pen, picknick (middagdrank aan te schaffen in de taverne), een drankje voor de namiddagexcursie, loep, goede wandelschoenen.

Cursusverantwoordelijke: Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

Deze handelaars ondersteunen Natuurpunt Hobokense Polder

Hartelijk dank aan onderstaande handelaars en bedrijven voor de financiële ondersteuning die we van hen krijgen voor de verdere ontwikkeling van ons natuurgebied

Fietsenwinkel Hobobikes bvba, Kapelstraat 137 2660 Hoboken Tel. 03/ 827 58 47
Tuinaanleg Huylebroeck, Jules Pauwelstraat 50/52 2660 Hoboken Tel. 03/830 44 90
Firma Procap, Plastieken dopjes, Schroeilaan 15 2660 Hoboken Tel. 03/830 40 00
Taverne De Schorren, Graspolderlaan 32 2660 Hoboken Tel. 03/828 49 96
Bvba Javebo, J. Stormstraat 29 2660 Hoboken Tel. 03/827 46 05
Instituut "De Lelie", Lelieplaats 39 2660 Hoboken Tel. 03/827 47 16
Bakkerij-ijssalon-koffiehuis Kiosk, Kioskplaats 85/87 2660 Hoboken Tel. 03/827 87 51
Verzekeringen en beleggingen Alert N.V., Kioskplaats 60 2660 Hoboken Tel. 03/827 31 50
Loodgieter De Lauwer, Den Haaglaan 90 2660 Hoboken Tel. 03/825 42 85
Beenhouwerij Van Der Keere, Kapelstraat 39 2660 Hoboken Tel. 03/827 53 01
Uurwerken-juwelen-optiek De Mey, Kioskplaats 81-83 2660 Hoboken Tel. 03/830 21 12
Schrijnwerkerij en meubelmakerij Denayer, Hertog Van Brabantlei 47 2660 Hoboken Tel. 03/828 53 28
Victor Van den Eede en Zonen, Houthandel, Oudestraat 101 2660 Hoboken Tel. 03/827 56 84
Verzekeringskantoor Marc Van Ruymbeke, Frans Smekensstraat 7 2660 Hoboken Tel. 03/827 29 48
De Blauwe Hond nv, Antwerpsesteenweg 64 2660 Hoboken Tel. 03/260 90 79
Gereedschappen nv De Draaiboom, Antwerpsesteenweg 156 - 160 2660 Hoboken Tel. 03/828 57 04
Bacob-Dexia Bank, Kioskplaats 62 2660 Hoboken Tel. 03/827 51 53
Centrale verwarming en sanitair Lambrechts bvba, Jan Van de Wervelaan 39 2660 Hoboken Tel. 03/830 29 75

Wandelweekend in de Voerstreek

Vrijdag 25 mei tot en met maandag 28 mei 2007

Leiding: Ria en Luk Smets, tel. 03 289 73 66

Voeren: de natuur is er nog troef ! Zes kleine dorpjes geprangd tussen de Nederlandse Mergelstreek en het Waalse Land van Herve: Moelingen, 's Gravenvoeren, Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Teuven en Remersdaal, sinds 1976 één gemeente Voeren.

Dit prachtig golvend landschap met de hoogste punten van Vlaanderen is getooid met kastelen en rustieke hoeven, vakwerkhuisjes en watermolens, kapelletjes en veldkruisen. Nergens is er verstoring door vervuilende industrie of hoge flatgebouwen. De bescheiden dorpskernen lijken nog in harmonie met natuur en landschap.

De bodem is op vele plaatsen kalkrijk. Voor plantenliefhebbers het neusje van de zalm ! Holle wegen en dichtbegroeide bermes sieren dit gave bocagelandschap van graften en grillige meidoornhagen. Rijke loofbossen gaan dalafwaarts over in weilanden vol hoogstamfruitbomen.

Ook vogelliefhebbers komen aan hun trekken. Wespendif, grote gele kwikstaart, kramsvogel, fluitier, glanskopmees en appelvink zijn er broedvogel. Onder de grotere zoogdieren vermelden we das, vos, ree.

Eind 1996 kon Natuurpunt in de omgeving van kasteel Altenbroek een der grootste aankopen doen uit haar geschiedenis. Wij logeren nabij dit prachtige natuurreservaat met uitzicht over de vallei van de Noor.

Praktisch:

- Wij nemen onze intrek in PaNOORama in Noorbeek, Nederland. Twee grote toeristenappartementen staan ter onzer beschikking. De capaciteit bepaalt dan ook meteen het maximum aantal deelnemers, namelijk 18,

organisatoren inbegrepen. Er zijn enkel tweepersoonskamers ter beschikking. **Snel inschrijven is dus de boodschap.**

- Vervoer met eigen wagens. Om het aantal wagens te beperken zullen de inrichters een wagenverdeling voorstellen. (Gelieve aan de chauffeur 5 eurocent per km te betalen). Willen kandidaat-chauffeurs zich telefonisch melden bij de inrichters?
- Aankomst PaNOORama op vrijdagavond 25 mei tussen 19:30 en 20:30 uur. Einde ter plaatse : maandag 28 mei omstreeks 17:30 uur.
- Prijs: **145 euro per persoon.** In deze prijs is inbegrepen: 3 overnachtingen, 3 x ontbijt, 3 x middagmaal, 2 avondmaaltijden in een stemmig Voerens restaurant. Niet inbegrepen: dranken, vervoer. Inschrijving door **storting op rekening 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder vzw met vermelding "Voerstreek"**.
- Meer informatie, routebeschrijving en autoverdeling wordt aan de deelnemers verzonden begin mei.

Algemene Vergadering van 3 februari 2007

Na de inleiding door onze voorzitter Danny Jonckheere wordt een overzicht van het voorbije werkingsjaar door Wim Mertens, Franz Van Leeckwijck en Chris Verwaest gegeven aan de hand van een geïllustreerde powerpointvoorstelling. Ria Thys geeft een vooruitblik op de geplande werking voor 2007.

Het financieel verslag wordt voorgesteld door Luk Smets. De jaarrekening vertoont, na provisionering van 9.000 euro voor afwerking van het Kijk-punt en het geplande rolstoelpad een batig saldo van 809,38 euro. Dit verslag wordt goedgekeurd.

Eveneens wordt de begroting 2007 ten belope van 9.718 euro voor afdelingswerking en 48.200 euro voor het beheer van natuurgebied Hobokense Polder door de vergadering goedgekeurd.

De mandaten van Marc Roelands, Danny Jonckheere, Luk Smets en Wim Mertens lopen statutair ten einde. Danny, Luk en Wim stellen zich opnieuw kandidaat en worden door de vergadering met handgeklap aanvaard.

Voor de vertegenwoordiging van Natuurpunt Hobokense Polder in Natuurpunt worden volgende afgevaardigden aangesteld:

- voor Natuurpunt Beheer vzw: Wim Mertens
- voor Natuurpunt Educatie vzw: Ria Thys
- voor Natuurpunt Studie vzw: Toon Verbruggen
- voor Natuurpunt Beleid vzw: Danny Jonckheere
- voor Natuurpunt vzw: de 4 vernoemde leden te samen

Na het "officieel gedeelte" staat onze kookploeg zoals steeds present met overheerlijke hapjes. Bedankt, dames!

We besluiten de avond met een gezellige quiz, die door Ria en Ann met technische ondersteuning van Luk is ineengestoken.

De groepen Goudklompjes, Zilver, Jules, Niet-weters en Babel bestrijden elkaar met de nodige gedrevenheid. Uiteindelijk behaalt de groep Zilver de eindoverwinning. Proficiat, Zilver!

We hebben - grotendeels dank zij Chris - een leuke prijzentafel. Bijna iedereen kan dan ook met een geschenk naar huis gaan.

Middernacht is al gepasseerd als we de zaal verlaten.

Verslag: Luk Smets

Document ter informatie van de vrijwilliger

Deze informatienota werd opgesteld in overeenstemming met de bepalingen van de Wet op het Vrijwilligerswerk van 1 januari 2006. Zij is van toepassing op alle vaste en toevallige medewerkers van Natuurpunt Hobokense Polder vzw.

1. Organisatie

Naam: Natuurpunt Hobokense Polder vzw

Maatschappelijke zetel: Commandant Van Laethemstraat 45, 2660 Hoboken

Contact: email: info@hobokensepolder.be

Voorzitter: Danny Joncheere, tel. (03) 828.64.03

Onbaatzuchtige doelstelling volgens de statuten:

"De vereniging heeft tot doel :

- het natuurlijke en cultuur-historisch milieu, de gezondheid en in het algemeen het welzijn van de inwoners van de Antwerpse agglomeratie en de aanpalende gebieden te doen respecteren, te behouden, te beschermen en waar nodig te herstellen;
- de bevolking hierover te informeren door middel van propaganda en milieuopvoeding.

Dit geldt vooral voor het gebied de Hobokense Polder.

Er wordt tevens actief steun verleend en eventueel initiatief genomen voor andere leefmilieu-aangelegenheden in binnen- en buitenland, zowel rechtstreeks als onrechtstreeks in verband met het doel van de vereniging.

De vereniging is geheel onafhankelijk van elke politieke partij en staat open voor elke mening.

De vereniging kan om het maatschappelijk doel te bereiken, alle wettelijke middelen gebruiken, alle activiteiten ondernemen, alsook alle rechtshandelingen stellen."

Juridisch statuut: Vereniging Zonder Winstoogmerk (VZW)

2. Verzekeringen

De organisatie geniet - als afdeling van Natuurpunt vzw - van de waarborgen van de polissen, door deze organisatie afgesloten.

Waarborgen:

- De burgerlijke aansprakelijkheid, met uitzondering van de contractuele aansprakelijkheid, van de vrijwilliger: Maatschappij Ethias, polisnummer 45.030.113
- Lichamelijke ongevallen van de vrijwilliger: Maatschappij Ethias, polisnummer 45.030.113
- De burgerlijke aansprakelijkheid, met uitzondering van de contractuele aansprakelijkheid, van de organisatie: Maatschappij Ethias, polisnummer 45.074.508

3. Vergoedingen

De organisatie betaalt geen enkele vergoeding voor de vrijwilligersactiviteiten. Specifieke onkosten, gemaakt in naam van de vzw en geprefinancierd door de vrijwilliger, worden uiteraard wel terug betaald.

4. Geheimhoudingsplicht

Volgens artikel 458 van het Strafwetboek.

"Geneesheren, heekundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte (of voor een parlementaire onderzoekscommissie) getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen bekend te maken, worden gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met een geldboete van honderd tot vijfhonderd frank".

Wat gebeurt er toch allemaal in onze polder ?

Gilbert Van de Velde

De aanwezigheid van een grote container, een gigantische betonpomp en enkele grote betonmolens: het is bijna dagelijkse kost geworden, nodig bij het aanleggen van ons nieuw KLIK.punt.

Het laatste monster wat de bespeuren viel, was een enorme mobiele kraan van de firma 'Geerts en kinderen' en waar die voor diende ..... daar gaat één en ander aan vooraf. Tijdens de 'Dag van de Natuur' in 2005 werden op verschillende plekken, volgens het beheerplan, een

groot aantal bomen (vooral wilgen) omgelegd. Nadien werd het hout verhakfeld en werden de grote stukken afgevoerd zodat alleen nog de boomstronken over bleven. Wilgen zijn echter bijzonder 'viriele' bomen en schieten terug op uit de stronken. Daarom werd besloten om deze door Natuurpunt te laten weg frezen.

In november 2006 werd aan de klus begonnen met een 4 ton zware boomfreesmachine. Spijtig genoeg viel in die periode het water met bakken uit de hemel en werd het

steeds lastiger om verder te werken. De boomfreesmachine liet het door technische mankementen ook enkele keren afweten, tot wanhoop van Hans, de frezer van dienst.

Toen hij aan het werken was tussen het Rallegat en de Ruitersplas, reed hij over een kanjer van een steen en kwam hopeloos vast te zitten in een halve meter diep water !!! Hans dacht de klus vlug zelf te klaren met de grote tractor van Natuurpunt maar de freesmachine gaf helaas geen krimp.

Wij zijn dan voor hulp gaan aankloppen bij onze burens: de firma 'Geerts en kinderen'. Vader Geerts himself verscheen met een reuzegrote mobiele kraan ter plekke om de machine los te trekken, waarvoor nog maar eens onze dank !

Dat manoeuvre is vlot verlopen, maar de stuurcabine van de freesmachine is ondertussen wel een beetje smaller geworden door de enorme trekkracht die nodig was om een 4-ton wegend vastgezogen gevaarte uit het slijk te sleuren.

Wij denken niet dat er in de toekomst nog iemand de polder zal ingaan met een zware machine wanneer het er zo nat is !

Natuurpunt en Tomson slaan de handen in elkaar

Natuurpunt voert een inzamelingsactie van gebruikte inktpatronen in samenwerking met Tomson BVBA. Met deze actie wil Natuurpunt bijdragen tot een schoner milieu in Vlaanderen en tegelijkertijd fondsen werven voor meer natuur in Vlaanderen.

Tomson is een jong bedrijf, gespecialiseerd in het inzamelen en sorteren van gebruikte inktpatronen. Het ingezamelde materiaal wordt maximaal hergebruikt. De inzameling gebeurt via boxen die in het hele land zijn opgesteld in (computer)winkels, kantoren, bedrijven, ziekenhuizen, enz. De boxen worden regelmatig door Tomson leeggemaakt.

Voor de Hobokense Polder is het verzameladres: Cdt. Van

Laethemstraat 45, 2660 Hoboken bij Danny en Ann Jonckheere.

Minder afval en een flinke financiële steun voor Natuurpunt. Voor elk inktpatroon dat in een Natuurpuntinzamelbox belandt, ontvangt Natuurpunt een commissie van 0,2 euro. De school, het kantoor, het bedrijf, enz. waar zo'n inzamelbox wordt opgesteld, ontvangt van Tomson een vergoeding van 1 euro per inktpatroon.

Nieuw!

Tomson verkoopt nu eigen gerecycleerde inktpatronen. En wat nog beter is: per verkocht inktpatroon schenkt Tomson 1 euro aan Natuurpunt.

De inktpatronen kunnen besteld worden op www.tomson.be

De inzameling inktpatronen heeft in Vlaanderen tot nu toe (december 2006) **64.343,17 euro** opgebracht!

BIODIVERSITEIT ?

Een moeilijk woord voor een belangrijk iets.

Frans Thys

'An inconvenient truth', Al Gore, opwarming van de aarde, broeikas-effect: deze namen en begrippen waren de voorbije maanden niet uit de actualiteit. Daar gaan we het hier dus niet over hebben. Hoewel, deels is er toch een verband tussen klimaatverandering en het onderwerp van dit artikel, een begrip met evenveel klinkers als medeklinkers en dus niet al te gemakkelijk uitspreekbaar : **biodiversiteit**. Vrij vertaald wil dit zeggen de 'verscheidenheid van het leven (=bios)'. De bouwstenen van deze verscheidenheid noemen we 'soorten'. Door evoluties, trends (vermeerderen, verminderen, uitsterven ...) na te gaan van diverse soorten kunnen we bepalen hoe goed of slecht het gesteld is met onze biodiversiteit.

Is het nu zo belangrijk te weten hoe het met onze aardse soortenrijkdom gesteld is? Is het verstandig deze soortenrijkdom trachten te behouden? Het antwoord op beide vragen luidt zeer zeker ja. Onze aarde is een heel complex systeem, waarvan we nog lang niet alles doorgronden. In dit immense raderwerk heeft wellicht elke schakel, iedere soort zijn of haar belang. Haperingen of grondige wijzigingen in dit systeem kunnen voor ons mensen, ook maar onderdeel van het systeem, verstreckende gevolgen hebben. We realiseren ons dit nauwelijks, maar de verzameling van al die soorten levende wezens die samen de 'natuur' vormen, regelen niet alleen de stabiliteit van onze omgeving, maar hebben als leverancier van hulpbronnen en grondstoffen een enorm **economisch nut**. Planten en dieren zorgen voor het eiwit en zetmeel dat we nodig hebben om te overleven. Hout dient voor brandstof en voor vele andere menselijke toepassingen. Micro-organismen houden onze bodem gezond, spelen mede een rol bij het zuiveren van water, blijken soms onvermoede medische hulpmiddelen te zijn en ga zo maar door. Bovendien staat de wetenschap niet stil en organismen waarvan we nu

nog niet beseffen dat ze ook voor de mensheid nuttig kunnen zijn, blijken dat misschien binnen tientallen jaren wel te zijn. We hebben er dus alle belang bij de 'biodiversiteit' zo hoog mogelijk te houden.

Dit besef is ook op politiek gebied al even doorgedrongen. Begin van deze eeuw heeft de Raad van Europa beslist dat het verlies aan biodiversiteit tegen 2010 gestopt moet worden. Een ambitieuze doelstelling die de naam 'Countdown 2010' heeft meegekregen. Op de wereldmilieutop van de Verenigde Naties is in 2002 afgesproken om het verlies aan biodiversiteit wereldwijd duidelijk te verminderen tegen 2010, terwijl maart 2006 in Brazilië op een wereldconferentie over biodiversiteit nogmaals is aangedrongen de inspanningen op alle niveaus op te drijven. Wat Vlaanderen betreft zijn de doelstellingen van de Europese Raad overgenomen in het **'Milieubeleidsplan 2003-2007'**.

Vanwaar deze haast en toch wel opmerkelijke doelstelling op zo'n korte tijd zoveel te willen veranderen. Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat het **verlies aan biodiversiteit** vooral de laatste 50 jaar, en dit wereldwijd een enorme vlucht genomen heeft. Als we ons tot Vlaanderen beperken kunnen we

bijvoorbeeld vaststellen dat sinds de zestiger jaren de populatie van graspieper met 70%, die van huiszwaluw met 75% en die van veldleeuwerik zelfs met 95% gedaald is (deze laatste soort vooral door intensief gebruik van bestrijdingsmiddelen in de landbouw, waardoor er én minder akkerkruiden plus zaden én minder insecten zijn, dus minder voedsel voor akkervogels). Heel desastreuus is het gesteld met onze vlinders. Vlaanderen telde ooit 64 dagvlindersoorten. Daarvan zijn 16 soorten intussen uitgestorven, 14 soorten worden dusdanig bedreigd dat hen binnenkort ditzelfde lot te beurt kan vallen, 7 soorten zijn als kwetsbaar te beschouwen en amper 23 soorten kunnen aanzien worden als niet bedreigd. Deze kritieke situatie van veel vlindersoorten houdt vooral verband met verlies aan leefgebieden (soortenrijke graslanden en lichtrijke bossen).

Veldleeuwerik: een achteruitgang van 95% !

Kikkers en salamanders, waarvan we denken dat zulks algemeen voorkomende wezens zijn, blijken vergeleken met 20 jaar geleden nog maar op 2 van de 3 vindplaatsen voor te komen. Alle soorten amfibieën vertonen een dalende trend, die het sterkst is bij kleine watersalamander (- 48%) en bij groene kikker (- 41%).

Bij onderzoek in de Uitkerkse Polder is gebleken dat op 20 jaar tijd het aantal soorten en individuen van planten in sloten en poelen enorm gedaald is. Soorten als punkroos, grof hoornblad en lidsteng zijn volledig verdwenen. Zelfs klein kroos, een zeer algemene soort met een grote tolerantie voor vermessing bleek nog maar op 14 plaatsen voor te komen (tegenover 89 plaatsen twintig jaar vroeger!). Aangenomen wordt dat in Vlaanderen, ééncelligen niet meegerekend, ongeveer 40.000 planten- en diersoorten voorkomen. Daarvan worden zo'n 9%, een kleine 3.500 soorten lang genoeg opgevolgd om na te gaan welke trend zij vertonen. Slechts 41% van onze inheemse soorten blijkt momenteel niet bedreigd te zijn. Zes procent is al uitgestorven en **28%** staat op wat de **'Rode Lijst'** genoemd wordt. Dit zijn bedreigde of kwetsbare soorten, waarvan aangenomen wordt dat ook zij uitsterven indien geen extra maatregelen worden genomen.

Deze droevige opsomming kan eindeloos lang gemaakt worden. Dit wil absoluut niet zeggen dat er geen soorten zijn, waar zich het tegenovergestelde fenomeen voordoet, soorten, zowel bij planten als dieren, waarvan er nu (veel) meer exemplaren voorkomen dan tientallen jaren geleden. Een constante in de analyses van soortentrends in opeenvolgende natuurrapporten is steeds weer dat soorten die heel specifieke leefgebieden vragen haast gedomd zijn te verdwijnen, terwijl enkele algemene soorten zich sterk uitbreiden. Met andere woorden, de biodiversiteit wordt homogener, kleurlozer, vergrijsd als het ware!

Als we een tussentijds rapport opmaken voor Vlaanderen, blijkt dat we ver verwijderd blijven van het streefdoel het verlies aan biodiversiteit te stoppen. Hoe dan ook moet er dringend nog meer werk gemaakt worden, zowel van de hoeveelheid ruimte voor natuur als van de zorg die aan milieucondities besteed wordt. Met bos- en natuurreservaten samen zit Vlaanderen nu aan een totaal van 32.000 hectare (een schamele 2,3% van Vlaanderen). Dit is minder dan de Vlaamse doelstelling van 50.000 hectare

(3,7% van Vlaanderen), die op zijn beurt heel laag ligt vergeleken én met de 10% doelstelling die wereldwijd gehanteerd wordt én met wat in andere economische topregio's gerealiseerd wordt (bvb. Nordrhein-Westfalen 5,2% natuur, Nederland 9,7% natuur). Bovendien is die schamele natuur bij ons wel heel erg versnipperd (gemiddeld 32 hectare per reservaat; bijna honderd reservaten halen niet eens 1 hectare!). Duidelijk is dat we over **te weinig natuur** beschikken. Bovendien is het landschap tussen al die reservaten en reservaatjes weinig toegankelijk en doorkruisbaar voor planten en dieren, iets wat dringend veranderd moet worden door inplanting van vele kleine landschapselementen (heggen, houtkanten). Wat ruimte betreft zit Vlaanderen duidelijk niet op het 'Countdown 2010'-schema. Daarom moet dringend werk gemaakt worden van de daadwerkelijke uitvoering van het 'Vlaams Ecologisch Netwerk' (VEN).

Groene kikker: een achteruitgang van 41 % !

Niet alleen hebben we duidelijk behoefte aan nog meer natuur, maar bijkomend moeten binnen die natuurruimte ook nog de **juiste milieucondities** heersen. Ondanks heel wat inspanningen zijn we ook daar nog lang niet waar we zijn moeten. Wat het land betreft stellen we vast dat van jaar tot jaar onze 'heiden en vennen', 'soortenrijke graslanden' en het 'agrarisches gebied' blijven achteruitgaan. Deze biotopen lijden sterk onder een teveel aan verzurende deposities, die nog altijd boven de voor kwetsbare ecosystemen kritische last blijven. Vermesting blijft één van de voornaamste processen in de achteruitgang van diversiteit. Wat water betreft is de ecologische

kwaliteit van onze waterlopen verbeterd, maar is die onvoldoende om tegen 2015 in alle waterlopen een goede kwaliteit te bereiken (dit is nochtans de doelstelling van de 'Europese kaderrichtlijn water'). Momenteel voldoet nog maar één beek in Vlaanderen (de Limburgse Bosbeek) aan die gewenste goede ecologische kwaliteit. Als er al sprake is van herstellen van het visbestand, geldt dat meer voor onze grote rivieren dan voor de kleinere beken en riviertjes.

En alsof de beoogde milieucondities te land, ter zee en in de lucht nog niet zwaar genoeg om torsen zijn, dreigt de klimaatwijziging nu ook nog wat roet in het eten te werpen. Zo'n wijziging heeft natuurlijk ook zijn uitwerking op de biodiversiteit. Zowel planten als dieren zullen hun areaal, het gebied waarin ze voorkomen, verschuiven. Deze verschuiving verloopt wellicht niet gelijkmatig. Het kan goed zijn dat een vogelsoort om klimatologische redenen enkele honderden kilometer verder trekt, maar daar nog niet het 'gekende' voedsel vindt (dat misschien meer tijd van doen heeft om zijn areaal te verplaatsen).

Tenslotte, zelfs als de milieucondities ooit worden wat ze zouden moeten zijn, als we de klimaatverandering enigszins binnen de perken kunnen houden, én de biodiversiteit niet langer achteruitgaat, er dus niet langer soorten verdwijnen, wil dat nog niet zeggen dat deze diversiteit dan terug in stijgende lijn zal gaan. Wat verdwenen is, zal zich meestal niet spontaan hervestigen. Daarvoor zal actief aan **herintroductie en soortbescherming** moeten gedaan worden. Projecten voor soortbescherming staan bij ons nog in de kinderschoenen: er zijn amper 10 projecten opgemaakt, waarvan slechts 4 in uitvoering zijn. Kortom, er valt nog een heel lange weg te gaan en onze politici mogen zeker niet op hun lauweren rusten. Integendeel, degenen onder ons die milieu en natuur én de biodiversiteit hoog op de agenda wensen, kiezen best voor politici die daadwerkelijk bewezen hebben (of bewijzen) dat natuur en milieu voor hen uiterst belangrijk zijn.

Bosanemoon en reuzenpaardenstaart

Frans Thys

Zowel op onze wandeling van 9 april als op die van 17 juni komen we heel wat planten tegen.

We bekijken er nu twee meer in detail, enerzijds de bosanemoon (*Anemone nemorosa*) die op paasmaandag alom tegenwoordig zal zijn, anderzijds de reuzenpaardenstaart (*Equisetum telmateia*) die we in juni veel zullen ontmoeten in het Silsombos.

Bosanemoon

Als je deze opvallende voorjaarsbloeier ontmoet, zoek dan niet naar kroon- en kelkbladen. De bloem wordt gevormd door 'bloemdekbladen', die in vorm en kleur gelijkaardig zijn zonder onderscheid tussen kelk en kroon.

Meestal telt de bosanemoon 6 bloemdekbladen, maar het kunnen er meer zijn. Iedere bloeistengel heeft meestal één witte bloem, 2 tot 4 cm in doorsnee, aan de onderkant vaak roze of paars aangelopen, halfknikkend tot rechtopstaand. De bosanemoon kan bloeien van einde maart tot begin mei en is vooral aan te treffen in bossen, struikgewas, heggen en slootkanten. Zij houdt van een licht beschaduwde standplaats op een vrij vochtige, losse, humeuze bodem, die zowel zwak zuur als iets kalkhoudend kan zijn. In België kan je ze zowat overal aantreffen, behalve in de zandige Kempen en in de kuststreek.

De bosanemoon behoort tot de 'ranonkelachtigen', waartoe o.m. ook de boterbloemen behoren. De Latijnse naam 'Anemone nemorosa' is afgeleid van het Griekse 'anemos' (= wind) en het Latijnse 'nemorosa' (= in het bos), dus de bosanemoon is het plantje dat in het bos beweegt door de wind. De 16^e eeuwse Duitse botanicus Tabernaemontanus spreekt in zijn kruidboek van 'Windröslein'. In het Duits heet de bosanemoon nog altijd Busch-Windröschen. Deze voorjaarsbloeier bevat enkele giftige stoffen, o.m. anemonine. In de volksgeneeskunde is het sap van de bosanemoon gebruikt om urine af te drijven, oogontstekingen, kiespijn, reuma en ook lepra te behandelen.

De bosanemoon vermenigvuldigt zich via zaden, maar vooral ook vegetatief door zijn overblijvende wortelstok (ook rizoom genoemd), een horizontaal groeiende onderaardse, donkerbruine stengel, die in de winter de stapelplaats is voor het reservevoedsel. Uit de knoppen van deze wortelstok groeien de bloeistengels en de samengestelde bladeren met grof gezaagde slippen.

Nog vermeldenswaardig: in sommige delen van Nederland (o.m. Zutphen) noemt men anemonen 'Achterumkiekertjes'. Als verklaring voor dit woord geldt 'let erop hoe ze met de zon meedraaien; 's morgens staan hun kopjes naar het oosten en

's middags wijzen ze naar het zuiden'. Hopelijk hebben we 9 april wat zon en een temperatuur boven 10°, want eerst dan openen de bloemdekbladen zich volop en kleuren ze het bos wit.

Reuzenpaardenstaart

Onze reuzenpaardenstaart is ondanks zijn naam een dwerg vergeleken met de paardenstaarten uit het tijdperk van de dinosaurussen. Hij meet maximaal 180 cm, daar waar ten tijde van het Carboon er paardenstaarten voorkwamen van wel 30 m hoog, die mede een aandeel gehad hebben in de opbouw van steenkoolwouden. Zoals de vorige plant bezit ook deze soort wortelstokken (met knolletjes) en kan hij zich vegetatief vermeerderen. Waar de bosanemoon zich geslachtelijk voortplant via zaad, doet de paardenstaart dat via sporen. Het grote verschil tussen deze twee is dat bij een zaad de bevruchting al heeft plaats gevonden, terwijl bij een spore deze bevruchting nog moet komen! Uit de spore ontstaat immers eerst een bladgroenhoudende mannelijke of vrouwelijke voorkiem (prothallium), en eerst dan kan de bevruchting gebeuren en kan een nieuwe plant ontstaan.

Merkwaardig bij deze soort paardenstaart is dat zij twee uiterlijk verschillende stengels vormt. In het voorjaar komt een fertiele (vruchtbare) stengel tevoorschijn, die geen bladgroen bezit, onvertakt blijft en waarop zich bovenaan een stompe bruine aar van 2 à 6 cm hoog ontwikkelt, waarin zich de sporen bevinden. Ook bij bos- en akkerpaardenstaart (heermoes) is dat het geval, terwijl de andere bij ons voorkomende soorten paardenstaarten hun sporen vormen op een aar van de groene stengels. Omstreeks mei sterven de vruchtbare stengels af (na voor de voortplanting gezorgd te hebben) en verschijnen de onvruchtbare stengels. Deze zijn bij de reuzenpaardenstaart ongeveer 1 cm dik, duidelijk geleed, met een centrale holte en zowel bleek van

kleur als zwak geribd. De onvruchtbare stengels dragen groene, zelden vertakte lange zijtakken, die schuin omhoog staan of licht overhellen. De kransen zijtakken worden op de stengel afgewisseld met kransen kleine, schubvormige bladeren, die aan de basis vergroeid zijn.

In België is de reuzenpaardenstaart zeldzaam tot vrij zeldzaam. Hij komt het meest voor in het Brabantse, in

het Silsombos zelfs opmerkelijk veel, vooral in elzen- en essenbosjes. Hij vindt daar dan ook zijn ideaal biotoop: nat, matig voedselrijk, met horizontaal bewegend grondwater en hier en daar plekken met kalkhoudende kwel. De Latijnse naam *Equisetum* dankt deze familie aan haar uitzicht, de staart van een paard (equus =paard, seta = borstel, staart).

Te koop !

Het is alweer lente. De hoogste tijd om mezen- en andere vogelkasten op te hangen in je tuin.

Mezenkasten

We beschikken over een aantal houten vogelkastjes, die graag als wiegje zouden dienen voor jonge kool- of pimpelmezen.

Prijs: 10 euro.

Mussenbroedpotten

Je kan in onze afdeling ook mussenbroedpotten aankopen. Een aardewerken pot, heel gemakkelijk te bevestigen.

Prijs: 10 euro

Bestellen van deze producten kan door betaling van het juiste bedrag op onze rekening (zie blz. 2) met vermelding "mezenkast", "mussenpot" of "bier" + aantal flesjes. Gratis

levering aan huis binnen de afdelingsgrenzen (2660 en 2020).

Polderke, een lekker bier!

We kochten bij onze vrienden van Natuurpunt Antwerpen Noord enkele bakken Ekers amberkleurig bier met 6% alcoholgehalte aan.

Een flesje van 33 cl kost **1 euro + 10 cent leeggoed**. Vanaf 6 flesjes bezorgen we het bij u aan huis Gezondheid! Storten op onze rekening.

Het weer en het klimaat blijven dankbare onderwerpen om deze rubriek mee te beginnen. De afgelopen winter was die naam niet waardig, warm en zeer nat. Niet één keer was het Broekskot dichtgevroren. In januari stonden sommige planten nog (of is het al?) te bloeien. En de tiftjafs waren dit jaar alweer een week vroeger, op 24 februari telde ik op een korte wandeling in de Nieuwe gras-polder al 5 zangposten. Eén en ander bracht ook met zich mee dat zeer veel eenden op de plassen van de Hobokense Polder kwamen overwinteren. Danny zag een - voor de Hobokense Polder - record aantal smienten (33). De mooiste waarneming was echter weggelegd voor de studenten van 4tw1 van het Pius X-instituut. Samen met hun leraar Dirk Helsen zagen ze vanuit de kijkhut een **roerdomp!** Een mooie beloning voor de vele uren die ze al in de Hobokense Polder hebben gewerkt. Ondertussen ben je waarschijnlijk al op zoek naar de eerste blauwborsten en binnenkort komen ook de nachtegalen. Blijf niet binnen, ga snel een kijkje nemen in de Hobokense Polder want voor je het weet, zijn ook de eerste voorjaarsbloeiërs al verdwenen!

Dodaars: slechts één winterwaarneming van deze kleine op 11/1 op het Broekskot (AVL.)

Aalscholver: werd enkel op de Schelde en overvliegend waargenomen in januari (AVL), niet tegenstaande optimale omstandigheden (geen ijs en veel water) zit deze soort veel minder op het Broekskot dan de voorbije jaren. Dit zou kunnen wijzen op een afgenomen visbestand. Tot voor kort zaten er veel te veel karpers op deze vijver, een geliefde prooi voor de aalscholvers.

Blauwe reiger: eind december en begin januari werden nog enkele exemplaren opgemerkt op het Broekskot en het Nieuwe zandweel (AVL, WDW). Ondertussen zijn zelfs de poten van deze soort te kort om in het Broekskot te kunnen staan.

Roerdomp: Klaas Sels samen met zijn klasgenoten en leraar (Dirk Helsen) van 4tw1 van het Pius X-instituut waren de gelukkigen om deze zeldzame reiger vanuit de kijkhut waar

Waarnemingen in de regio

1 december 2006 tot en met 28 februari 2007

Wim Mertens

te nemen op 15/1 (DH+4tw1, KS). De roerdomp is niet alleen zeldzaam, hij houdt er ook een zeer verborgen leefwijze in grote rietvelden op na.

Canadese gans: van begin december tot half januari in grote getale op het Broekskot (25 - 64 ex, AVL), nadien minder (4 - 16 ex) maar gekoppeld en klaar voor het nieuwe broedseizoen

Roerdomp

Krakeend: deze eend was in de winter steeds aanwezig op het Broekskot met aantallen tussen 5 en 30 ex (AVL, DH+4tw1, DJ, FB, FVL, KS, WDW, WM). Vanaf april werd de kraakeend in kleinere aantallen ook op de andere plassen (Rallegat, Reigershoek, Nieuw zandweel) waargenomen (AVL, DJ, FVL, LD, WM).

Pijlstaart: regelmatige waarnemingen maar steeds in klein aantal (1-5 ex) (AVL, DJ, WDW, WM).

Smient: deze winter regelmatig te gast op het Broekskot meestal in kleine groepjes (3-4 ex.) (AVL, FVL, WM), maar op 5/2 werd een recordaantal van 33 ex waargenomen (DJ).

Wintertaling: de hele winter aanwezig op het Broekskot, meestal in tamelijk grote groepen van 20 tot 65 ex (AVL, DH+4tw1, DJ, FB, FVL, KS, LD, WDW, WM).

Slobeend: zeer frequent waargenomen op het Broekskot in groepen van

10 tot 50 ex (AVL, DJ, FVL, WM), en sporadisch op het Rallegat (DJ).

Bergeend: ook veel waarnemingen van deze soort op het Broekskot tot maximaal 14 ex (AVL, DH+4tw1, DJ, FB, FVL, KS, WDW, WM), één keer ook een koppel op het Rallegat (DJ).

Tafeleend: Net als de kuifeend verscheen ook deze duikeend pas na de herfst. In januari en februari steeds aanwezig met 2-17 ex (AVL, DJ, FVL, WM).

Kuifeend: slechts enkele waarnemingen van kleine groepjes (AVL, DJ, FVL, WDW), groep van 40 ex op 10/2 (WM).

Nijlgans: vijf meldingen op het Broekskot, 2-4 ex op (AVL, WDW).

Bruine kiekendief: één waarneming: 1 ex. op 3/2 ter hoogte van de Ruitersplas (DJ, MG).

Buizerd: verspreid over de polder werden regelmatig 1 of 2 exemplaren gezien (AVL, DJ, MG), 4 ex op 28/2 (DJ).

Sperwer: twee waarnemingen: 31/1 (AVL) en 4/2 op (LVS). De minder opvallende leefwijze van deze roofvogel maakt dat hij minder wordt waargenomen dan bijvoorbeeld de buizerd. Toch is de sperwer jaarrond aanwezig in de Hobokense Polder.

Torenavalk: verspreid over het natuurreservaat werd af en toe 1 ex opgemerkt (AVL).

Waterral: Roepend waargenomen op Groot rietveld (4 roepposten), Reigershoek, Ruitersplas en Rallegat (DJ, WM).

Scholekster: 1 ex overvliegend op 29/1 (DJ).

Kievit: in grote groepen (150 - 250 ex) langs de Schelde (AVL).

Houtsnip: drie waarnemingen op drie verschillende plaatsen: Groot rietveld, Vergeten end en kijkhut (DJ, LVS, WM).

Watersnippen werden sporadisch waargenomen 1 - 5 ex (AVL, DJ, FVL, LD).

Witgatje: één waarneming van 2 ex op 10/2 (WM).

Ransuil: één waarneming op 31/1 aan de picknickweide (AVL).

Ijsvogel: frequente waarnemingen zowel aan het Broekskot, als Grote leigracht en Groot rietveld (AVL, DJ, LVS, WDW).

Waterpieper: de waterpiepers hebben hun slaapplek in het Groot rietveld blijkbaar verlaten, maar ze vliegen er op weg naar hun nieuwe slaapplek nog wel langs. 28 ex op 4/02 (LVS).

Tijftjaf: de tijftjaf is de eerste zangvogel die terugkeert uit het zuiden. De laatste jaren komen de eerste vogels steeds vroeger aan. Dit jaar werden reeds tijftjaffen waargenomen halverwege februari. In de Hobokense Polder werden op 24/2 reeds 5 zangposten opgemerkt in de Nieuwe grasvolder (WM). Bovendien lijkt de soort ook te overwinteren, op 7/12 werd een zingend exemplaar waargenomen in voormalige volkstuinen aan de Schroeilaan (WM).

Putter: waargenomen langs de oude spoorweg en aan de picknickweide in groepjes tot 24 ex (AVL, WM).

Rietgors: 3 ex op 31/1 op de Reigershoek (DJ).

Lijst waarnemers:

AVL: André Van Langenhove
DH + 4tw1: Dirk Helsen met zijn klas uit het PiusX-instituut.

DJ: Danny Jonckheere

FB: Frank Buysse

KS: Klaas Sels

LD: Ludo Depooter

LVS: Luc Van Schoor

MG: Marcel Geleyn

WDW: Walter De Weger

WM: Wim Mertens

Wetenschappelijk onderzoek door Tweedekansonderwijs Antwerpen

Het Tweedekansonderwijs Antwerpen is een erkende onderwijsinstelling die volwassen cursisten begeleidt bij het behalen van het diploma Secundair Onderwijs. Haar campus is gelegen te Hoboken, in de wijk Moretusburg. In het verleden hebben cursisten van deze instelling reeds meermaals kennis gemaakt met de Hobokense Polder onder de vorm van wandelingen, begeleid door onze natuurgidsen.

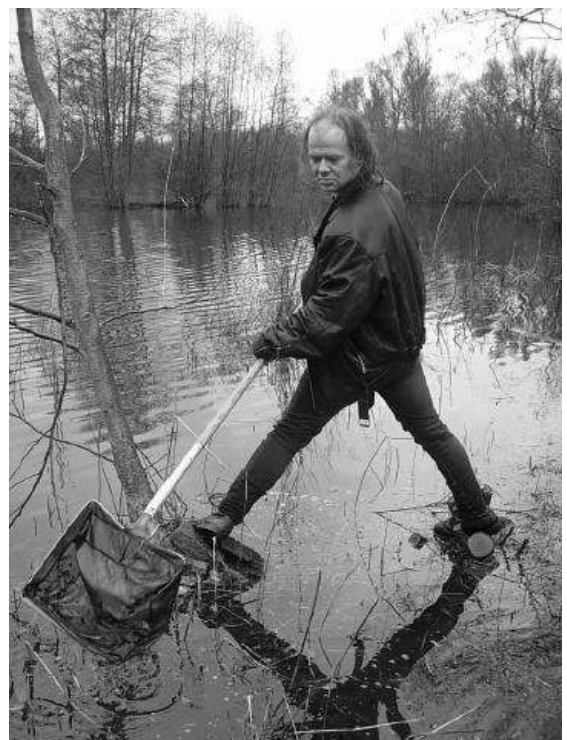
Op 26 februari kwamen de cursisten naar de Hobokense Polder om er een beperkt wetenschappelijk onderzoeksproject uit te voeren. Hun doel was een zo breed mogelijke inventaris op te maken van de levensvormen in het Broekskot. Hun aandacht ging vooral naar de watervogels, de bodemorganismen, de microscopische waterorganismen en het visbestand. Daarnaast gebeurden er bepalingen van fysico-chemische parameters, zoals de zuurtegraad, de temperatuur, de lichtinval, het zuurstofgehalte, de nutriëntensamenstelling. De verzamelde gegevens dienen om de voedselrelaties in kaart brengen tussen de waargenomen soorten. Tot slot zou het voor het Broekskot

geconstrueerde voedselweb worden vergeleken met een soortgelijk voedselweb van een waterplas in de Kalmthoutse Heide.

Het verzamelen van de gegevens gebeurde door waarneming vanuit de kijkhut en het nemen van enkele water- en bodemstalen. De cursisten en hun docent biologie, dhr. Marc Simons, werden begeleid door onze gids Gilbert Van Ael.

Op deze wijze gaven wij de cursisten de kans om wetenschappelijke onderzoeksvaardigheden te verwerven, wat binnen hun specialisatie in het domein van de Natuurwetenschappen toch wel belangrijk is. Bovendien hebben zij ook de kans gekregen om de natuur te beleven en zo een natuurbeschermingsattitude te verwerven.

Verslag nachtvlinderwaarnemingen Hobokense Polder 2006

Guido De Prins

Korte historiek

Vroeger, tussen 1975 en 1995, werd sporadisch waargenomen, een beetje op het goed vallen uit. Toch werd in deze periode een totaal van een 50 waarnemingsdagen en nachten bereikt. Er werd wel verscheidene keren waargenomen maar nooit systematisch en nooit werden de data in het oog gehouden, omdat we niet op elk moment in een jaar genoeg keren aanwezig waren. Ook werd er geen gebruik gemaakt van stroop of smeer en er werd ook niet laat in het jaar geïnventariseerd. Dat proberen we in deze inventarisperiode wel te doen.

In 2004 werd begonnen met intensief waar te nemen (zie cijfers verder), met 22 waarnemingen. Ook in 2005 werd het inventariswerk verder gezet, er werd 21 keer waargenomen. In 2006 werden 28 nachtwaarnemingen gehouden: vooral op licht maar ook op smeer in het najaar tot zelfs op 6 december!

Werkwijze in 2006

Er werd vooral waargenomen op in de Metaalstraat, daar sporadisch op smeer. Aan de Schroeilaan in het populierenbos werd uitsluitend in het najaar op smeer (rode wijn en suiker) gewerkt.

Bijna steeds werden er 2 of 3 lampen opgesteld met een vertikaal en een horizontaal laken. Er werd al dan niet gebruikt gemaakt van eierschalen. Dit om een verder geplaatste lamp nu en dan te kunnen gaan onderzoeken, de vlinders gaan rusten (schuilen) in de eierschalen en zitten dan netjes stil.

Enkel in het najaar werd gewerkt met stroop of smeer (rode wijn gemengd met suiker). Dit wordt ofwel op boomstammen, aangebracht, ofwel in koorden gedrenkt en aan takjes opgehangen. Tot een 3-tal dagen erna konden wij op die aangebrachte plaatsen nog dieren vinden. De geur trekt de vlinders aan en ze eten er

gretig van omdat er in deze periode geen of zeer weinig nectar te vinden is. Sommige van deze soorten overwinteren ook als imago en hebben dan voedselreserves hard nodig.

Overzicht van de waarnemingen in 2006

De Hobokense Polder werd 28 keer bezocht. Er werden geen dagwandelingen gehouden. Alle waarnemingen zijn dus nachtwaarnemingen. Details over de data, het weer, waarnemingstijden, aantal gevangen exemplaren en soorten zijn terug te vinden in een uitgebreid document dat op te vragen is bij de auteur of conservator.

Overzicht van de aantallen tot en met 2006

Van 1975 tot 1995: 234 soorten en 3 598 exemplaren

In 2004: 168 soorten en 2 664 exemplaren (37 nieuwe soorten)

In 2005: 215 soorten en 3 245 exemplaren (34 nieuwe soorten)

In 2006: 217 soorten en 6 583 exemplaren (21 nieuwe soorten)

Totaal aantal van 1975 tot en met 2006: 326 soorten en 16 090 ex.

Bespreking van de 21 nieuwe soorten waargenomen in 2006

Legende bij de data aanduidingen:

b = begin bijv. bIII = begin maart

m = midden bijv. mV = midden mei

e = eind bijv. eX = eind oktober

-w- = overwinterend

Bijv.: mVIII-w-bIII wil dus zeggen van midden augustus, overwinterend tot begin februari

GEOMETRIDAE Leach, [1815] - spanners

Macaria liturata (Clerck, 1759), gerimpelde spanner: mIV-bX, 2 generaties. Voorkomen: overal een gewone soort, vooral droge gronden.

Voedselplant: op naaldhout.

Hobokense Polder: 9 exemplaren op 4 nachten: op 9/6: 1 ex., op 2/7: 1 ex., op 4/7: 5 ex, op 25/7: 2 ex., eigenaardig dat deze soort niet eerder werd waargenomen.

Gerimpelde spanner

Angerona prunaria (Linnaeus, 1758), oranje iepentakvlinder: bVI-mVIII, 1 generatie.

Voorkomen: gewoon in bosachtige streken.

Voedselplant: bomen en struiken. Hobokense Polder: 3 exemplaren op 2 nachten: op 2/7: 2 ex., op 10/7: 1 ex., eigenaardig dat ook deze soort niet eerder werd waargenomen.

Comibaena bajularia ([Denis & Schiffermüller], 1775), gevlekte zomermeter: eV-bVIII, 1 generatie. Voorkomen: een plaatselijke soort in bosachtig gebied. Vooral in de Kempen, elders vrij zeldzaam! Voedselplant: vooral op eiken (Quercus).

Hobokense Polder: 1 exemplaar op 17/6, misschien een zwerver? Erg zeldzaam diertje hier!

Blauwrandspanner

Plemyria rubiginata ([Denis & Schiffermüller], 1775), blauwrandspanner: mV-mIX, 1 generatie.

Voorkomen: doorgaans weinig talrijk. Vooral te vinden in vochtige gebieden. Voedselplant: allerlei loofbomen o.a. els (Alnus). Hobokense Polder: 1 exemplaar op 24/6, erg zeldzaam diertje hier!

Eupithecia haworthiata
Doubleday, 1856,
bosrankdwergspanner: mIV-mVIII, 1 generatie.

Voorkomen: waar bosrank groeit, zeer lokaal en zeldzaam. Voedselplant: bosrank en gekweekte clematis. Hobokense Polder, er werd een sterke populatie ontdekt met 51 ex.! Op 9/6: 6 ex., op 10/6: 10 ex., op 17/6: 3 ex., op 24/6: 12 ex., op 2/7: 10 ex., en op 4/7: 10 ex.

Eupithecia linariata ([Denis & Schiffermüller], 1775),
vlasbekdwergspanner: mIV-eX, 2 generaties.
Voorkomen: lokaal en zeldzaam als imago, als rups soms talrijk te vinden. Voedselplant: bloemen en zaden van leeuwebeksoorten (*Linaria* sp.), vlasbekje (*Linaria vulgaris*). Hobokense Polder: 3 exemplaren op 2 nachten: op 24/6: 1 ex., op 10/7: 2 ex., een erg zeldzaam diertje!

Euchoeca nebulata (Scopoli, 1763),
leverkleurige spanner: bV-mIX, 2 generaties.
Voorkomen: niet zeldzaam, vooral verbreid in vochtige omgeving met els en berk. Voedselplant: els (Alnus) en berk (*Betula*). Hobokense Polder: 3 exemplaren in 2 nachten: op 2/7: 2 ex., op 4/7: 1 ex. toch een goede waarneming voor de polder.

Leverkleurige spanner

Hydrelia flammeolaria (Hufnagel, 1767), geel spannertje: mV-mVIII, 1 generatie.

Voorkomen: vooral in bossen, vrij lokaal. Voedselplant: els (Alnus). Hobokense Polder: 5 exemplaren op 3 nachten: op 2/7: 1 ex., op 4/7: 2 ex., op 19/7: 2 ex., een goede verschijning voor de polder.

NOTODONTIDAE Stephens, 1828
tandvlinders

Clostera anachoreta ([Denis & Schiffermüller], 1775), kleine wapendrager, grijze matje: bIV-mIX, 2 generaties.
Voorkomen: vrij zeldzaam met een voorkeur voor vochtiger gebieden. Voedselplant: (ratel-)populier (*Populus tremula* en *Populus* sp.) en wilg (*Salix* sp.). Hobokense Polder: 7 ex. op 7/5, een goede melding voor de polder.

Kleine wapendrager

NOCTUIDAE Latreille, 1809 - uilen

Acronicta leporina (Linnaeus, 1758),
schaapje: bV-bX, 2 generaties.
Voorkomen: komt bijna overal voor maar weinig talrijk. Voedselplant: loofbomen, vooral berk (*Betulus*). Hobokense Polder: een goede melding voor de polder, 5 exemplaren op 2 nachten: op 4/7: 4 ex., en op 25/7: 1 ex.

Acronicta rumicis (Linnaeus, 1758),
zuringvlinder: bIV-mX, 2, soms 3 generaties.
Voorkomen: vrij gewoon. Voedselplant: lage planten en struiken vooral wilg (*Salix*). Hobokense Polder: een enkele verschijning in 1 exemplaar op 25/7., eigenaardig dat deze soort niet eerder en meer werd gevonden.

Craniophora ligustri ([Denis & Schiffermüller], 1775): schedeldrager: bV-eIX, 2 generaties.
Voorkomen:.. nieuw voor provincie

Antwerpen sinds 2003! Zeldzaam en lokaal waar essen groeien op niet al te droge plaatsen, sinds 1980 in een ware opmars in België. Voedselplant: es (*Fraxinus*), liguster (*Ligustrum*), soms ook vlier (*Sambucus*). Hobokense Polder: een enkele verschijning in 1 exemplaar op 25/7.

Shargacucullia scrophulariae ([Denis & Schiffermüller], 1775), helmkruidvlinder: mV-eVI, 1 generatie.
Voorkomen: vrij lokaal en sterk aan zijn voedselplant gebonden. Soms als rups in aantal te vinden. Toch is deze monofage soort erg lokaal. Voedselplant: helmkruidachtigen (*Scrophulariaceae*). Vooral op knopig helmkruid (*Scrophularia nodosa*). Hobokense Polder: een enkele verschijning in 1 exemplaar op 4/7.

Pyrrhia umbra (Hufnagel, 1766),
oranje o-vlinder: eV-mVIII, 1 generatie.
Voorkomen: zeldzaam, geen biotoopvoorkeur. Voedselplant: loofhout o.a. wilg (*Salix*), maar ook op stalkruid (*Ononis*) en wilgeroosje (*Chamerion angustifolium*). Hobokense Polder: 1 exemplaar op 24/6. Een zeldzame verschijning!

Conistra rubiginosa (Scopoli, 1763),
zwartvlekwinteruil: mX-w-mIV, 1 generatie.
Voorkomen: vrij zeldzaam: ongewoon en lokaal. Voedselplant: eerst op loofbomen daarna op lage planten. Hobokense Polder: 8 exemplaren, alle op smeer: 2 ex. op 16/11, 3 ex. op 24/11, 2 ex. op 25/11 en 1 ex. op 6/12! Deze soort overwintert en komt in het voorjaar terug. Een goede melding voor de polder!

Zwartvlekwinteruil

Conistra erythrocephala ([Denis & Schiffermüller], 1775), roodkop-winteruil: mIX-w-mV, 1 generatie. Voorkomen: slechts enkele waarnemingen in de provincie, erg zeldzaam. Kalmthout is de enige vindplaats. De laatste melding dateert van 1957. Na 2000 terug in opmars. Voedselplant: eerst loofbomen o.a. eik (*Quercus*), later lage planten. Hobokense Polder: 1 ex. op smeer, op 25/11. Een zeer goede aanwinst voor de polder.

Peridroma saucia (Hübner, [1808]), blauwvleugeluil: mV-bXI, 2 of 3 generaties. Voorkomen: onregelmatige en zeldzame immigrant, overal maar zonder biotoopvoorkeur. Voedselplant: planten en grassen (*Gramineae*). Hobokense Polder: op smeer 1 ex. op 24/11. Een zeer goede melding voor de polder.

LYMANTRIIDAE Hampson, [1893] donsvlinders

Orgyia antiqua (Linnaeus, 1758), witvlakvlinder: eVI-bXI, 2 generaties. Voorkomen: overal zeer gewoon, twee tot drie generaties per jaar. Een insect dat vooral overdag te vinden valt, heel goed te herkennen aan de manier van vliegen van de mannetjes en de vleugellose vrouwtjes. Voedselplant: veel loofbomen en struiken. Hobokense Polder: 1 exemplaar op 4/7. Eigenaardig dat deze soort nog niet veel eerder werd opgemerkt!

Rups witvlakvlinder

NOLIDAE Stainton, 1859 visstaartjes

Nycteola revayana (Scopoli, 1772), variabele eikenuil: mIII-eXI, 2 generaties. Voorkomen: geen gewone soort.

Voornamelijk in bosachtig gebied waar eiken groeien, maar ook daar zeldzaam. Er zijn twee moeilijk te scheiden generaties. De vlinder overwintert als imago. Voedselplant: loofbomen, vooral eik (*Quercus*). Hobokense Polder: 1 exemplaar op 4/7. Een erg goede melding voor de polder!

Bena prasinana (Linnaeus, 1758), (was *bicolorana*), grote groenuil, eikenbladroller: mVI-mVIII, 1 generatie. Voorkomen: niet gewoon. Lokaal in loofbosgebieden. Voedselplant: loofbomen, vooral eik (*Quercus*). Hobokense Polder: 1 exemplaar op 10/6. Een erg goede melding voor de polder!

ARCTIIDAE Leach, [1815] - beren

Miltochrista miniata (Forster, 1771), rozenblaadje: bVI-eIX, 2 generaties. Voorkomen: een typische bosbewoner op zandgronden en daar algemeen verspreid. Vliegtijd: 17.VI - 31.VIII. Voedselplant: mossen (*Bryophyta*) op bomen, vooral voorkomend op eik (*Quercus*), beuk (*Fagus*) en berk (*Betula*). Hobokense Polder: 2 exemplaren in 1 nacht op 4/7. Een zeer goed voorbeeld van de goede evolutie naar interessant bosgebied in de polder.

Rozenblaadje

Evaluatie 2006

Al uit de vorige verslagen blijkt dat het gebied bosrijker wordt. Deze trend zet zich ook in 2006 door met heel wat nieuwe typische bossoorten.

Wat mij ook opvalt, is dat er zeer veel typische zandgrondsoorten voorkomen. Ik heb in het gebied 's nachts bijna uitsluitend in de vochtige gedeelten waargenomen. Het loont heel waarschijnlijk de moeite om ook langs de Scheldeoevers in het terrein te mogen staan om eventuele verschillen op te merken.

Toch zie ik het met lede ogen aan dat nog hele graslanden in de buurt van de Metaalstraat in één maaibeurt omgelegd worden. Dit is zeker voor een deel van de populatie van de dagvlinders nefast, maar ook voor een groot deel van enkele zeldzame nachtvlinders die het toch al zo moeilijk hebben om zich in relatief kleinere terreinen te kunnen handhaven.

We hopen dan ook dat onze waarnemingen een stimulans zijn om het terrein gunstig te beheren en tevens wensen wij ons werk verder te mogen zetten, omdat er steeds verrassingen naar boven kunnen komen. Wat de 21 nieuwe soorten voor 2006 bewijzen.

Met 326 soorten "grote" nachtvlinders staat de Hobokense Polder erg sterk in de lijst met gunstige natuurgebieden.

Ook de terugwaarnemingen waren dit jaar enorm gunstig, de warme juli maand en het uitzonderlijke najaar zijn zeker van invloed geweest.

Daarom blijft het gebied "Hobokense Polder" steeds een aangenaam terrein om zowel 's nachts als overdag te vertoeven en de natuur-liefhebbers zullen er steeds voor aangename verrassingen blijven staan.

Steeds tot verdere inlichtingen bereid:

Guido De Prins
Markiezenhof 32
2170 Merksem
GSM: 0485/56 87 81
e-mail: guido.deprins@telenet.be

De Hobokense Polder

Wie waren en zijn onze voorzitters?

Een fantastisch idee van onze trouwe medewerker
Theo Verschueren om onze voorzitters aan het woord te laten.

- Hoe en waarom begonnen ze er aan ?
- Welke moeilijkheden ondervonden ze ?
- Wat waren hun frustraties, successen, twijfels ?

Deze vragen, en nog vele andere, trachten we te beantwoorden in een grote reeks over onze voorzitters vanaf méér dan 35 jaar geleden.

Als eerste is Paul PALS aan de beurt. Hij is in feite onze stichter en hij legde de basis van een lokale beweging ter bescherming van onze polder. Paul is een echte natuurvorser, zeer gedreven, scherp in zijn analyses en streng in zijn oordeel. Zijn liefde voor de natuur is immens groot. Vandaag is dat onveranderd. Hij woont nu in de Zwalmstreek.

Natuurpunt Hobokense Polder is zijn eerste "leider" veel dank verschuldigd.

Dit is DEEL 1 van zijn bijdrage

De kiemen voor een behoud Een eenvoudige waarheid over de Hobokense Polder ...

Paul Pals

Van kindsbeen af manifesteerde zich in mij een diepe, bestendige liefde voor al wat zich rondom mij in de natuur openbaarde. De Hobokense Polder werd voor mij in al zijn veelzijdigheid een leerschool waar ik de echte finesse van natuur in al zijn rijkdom heb mogen leren smaken.

Het waren de vroege jaren '70 (wellicht prille voorjaar '71) toen ik op verkenning met de fiets eerder toevallig verzeild geraakte aan de overzet Hoboken - Kruikeke. Ik was net de site van Métallurgie gepasseerd, een groezelige weg in slechte staat waarbij ik me bij mijn eerste doortocht nog goed de roestkleurig grauwe muren zie en die me nog steeds die doordringende lijfgeur van het bedrijf oproepen. Vooral op het traject langs de Métallurgie was de scherpe geur vaak niet te harden. Regelmatig waren bulderende rookwolken over de bedrijfsmuren uitgebraakt die dreigend maanden niet stil te blijven staan. Ik

trachtte daar zo min mogelijk te ademen en toch zo snel mogelijk te rijden, een tactiek die Tom Boonen klaarblijkelijk ook beheerst. Wat een verademing om even voorbij de imposante Cockerill Yards de Schelde te zien. Een voor mij ongekend bizar maar uitnodigend landschap, deels groen, berustend, vredig, maar ook geschonden en verscheurd door industrieel erfgoed, verweerde en besmeurde blinde muren, grauwe schoorstenen, ... Het conflictueuze beeld werkte diep in mij door.

Tegenover het bedrijfsgebouw van Cockerill Yards leek de dolende beschaving op te houden en wenkte een weidsheid vol mysterie. Ik doorkruiste de grazige vlakte dwars door wat eens de graspolder moet geweest zijn en passeerde enkele plassen waarvan ik toen dacht dat die daar altijd hadden gelegen. Wat een vlakte, wat een overweldigende ruimte en atmosfeer ... Dit was nieuw voor mij. Een vergeten paradijs ! In de ruigten hielden zich kladden zangvogels op: piepers, gorzen, vinkachtigen, leeuweriken ("liéwaarken" zoals de vogelringer Leon me later zou leren). Op de vennetjes dobberden eenden, soorten die ik nog nooit te zien kreeg, en

gaven vreemde geluiden iets prijs van het rijke leven in de dichte oeverbegroeiing van riet en lisdodde. Bloemen trof ik die eerste keer niet aan, maar wel vreemdsoortige steltlopers: grutto's en tureluurs en wat kleiner, de frank uitdagende schoonheid van de blauwborst. Onwezenlijk hoe dit zangvogeltje zich posteerde op de top van een wilg en met de volheid van zijn wezen een krachtig gedreven melodie uit zijn lijfje perste. Sommige blauwborsten lieten zich op enkele meters benaderen, zodat de witte ster op blauwe borst mooi contrasteerde. Uren vergaapte ik me aan dit gevederd geluk dat breeduit stotterend en in volle overgave met zijn geaccentueerd wijsje ode bracht aan schoonheid, de harmonie van leven. Wist ik veel dat die bruinige steppe, dat maagdelijk niemandsland met die vredige vennetjes enkele jaren tevoren opgestort was met allerhande specie afkomstig van de aanleg van de Ring, fossiele klei uit de Kennedytunnel en puin allerhande o.a. van het Zuidfort (een vesting daterend uit de Spaanse tijd).

Tot zover enkele beelden van een vertwijfelende natuur die me zachtjes raakte en me om steun verzocht.

Schulensmeer en Webbekoms Broek: 10 december 2006

Verlag: Danny Jonckheere

Met wat vertraging beginnen we aan de wandeling: Danny denkt dat hij de weg kent en rijdt verkeerd, terwijl ook Gaby lang heeft moeten zoeken om de afspraakplaats te vinden. Als iedereen aangekomen is, geeft Frans een woordje uitleg over hoe de weilanden rond Linkhout en Schulen allemaal onder water gezet kunnen worden bij hoge waterstand op de Demer. We zijn nog maar net vertrokken en daar zit een ijsvogeltje ons al te bewonderen. Even later zien we een grote zilverreiger, zowaar in de top van de boom. Een prachtige waarneming!

De bomen hangen ook vol met wilgenroosjes, een soort gal die je veel tegen komt vooral in jonge wilgen. Verder wandelend langs het Schulensmeer bemerken we nog vele eenden zoals de iets zeldzamere

smient, naast slobend en krakeend. Op het eiland in het meer zitten vele aalscholvers te zonnen in de bomen en natuurlijk ook hun pluimen te drogen. De weilanden naast het meer zijn druk bevolkt met ganzen: Canadese en Indische ganzen, naast

Nijlgans en grauwe gans.

Op de middag rijden we richting Webbekom, waar we na lang wachten een heerlijk maal verorberen. Startend aan de Diestse Halve Maan wandelen we langs en in een soort broek, eigendom van de Vlaamse gemeenschap. Ook dit terrein doet dienst als overstromingsgebied voor enkele bijrivieren van de Demer, o.m. de Velpe. We zien daar zo laat op het jaar nog heel wat planten in bloei: boerenwormkruid, valerian, paardbloem, wilde peen en vele madeliefjes. Om dit Webbekomsbroek te beheren worden viervoeters ingezet, namelijk Aberdeen angus runderen en ook IJslandponey's. Zij zorgen voor variatie in de plantengroei. Tot besluit van deze mooie dag bespeuren we bij het invallen van de duisternis nog 2 reetjes. Frans, weerom hebben we goed weer gehad. Voor de volgende tochten hopen we daar ook op!

Bustocht naar Zeeland: 18 februari 2007 Op zoek naar ganzen en watervogels

Verlag: Luk Smets

Een busuitstap is steeds een financieel avontuur voor een Natuurpuntafdeling. Om een bus vol te krijgen en de risico's te delen wordt daarom vaak een samenwerking met een buurafdeling aangegaan. Zo werd ook onze watervogeltocht een samenwerking met Natuurpunt Rupelstreek, wat meteen voor deze afdeling de jaarlijkse Tour de Gans werd.

Deze keer was de opkomst echter overrompend. Bijna 60 inschrijvers voor een bus met maximum 50 personen. We moesten inschrijvingen weigeren en terugbetalen! Onze regel is immers: volgorde van ontvangsten van het inschrijvingsgeld op onze bankrekening is bepalend. Boodschap is dus: steeds zo snel mogelijk inschrijven!

Na de vertrekplaatsen in Boom en Hoboken reden we dus met volle bus naar het Oudeland van Strijen, een "Zeelandachtig" landschap van graslanden, maar gelegen in Zuid-Holland, zelfs voor de ervaren ganzenkijkers onder ons een eerste kennismaking. Op een flinke wandeling ontdekten we tussen de brandganzen ook kleine Canadagans. Ondanks het veel te warme februariweer zijn ook nog grote groepen kolganzen aanwezig. Een slechtvalk op een weipaaltje trok langdurig de aandacht. Een zingende veldleeuwerik illustreerde dat het met onze seizoenen duidelijk in het honderd loopt. De nieuwe vogelkijkhut aan de Korendijkse Slikken bood ons een zicht over het 450 ha grote natuurgebied. Voor de picknick reden we naar Goeree naar een cafeetje in Dirksland om te genieten van echte Hollandse snert.

Voor Natuurpunt Hobokense Polder kaderde de uitstap in de cursusreeks Watervogels. Uiteraard ging de aandacht dan ook naar de pleisterende reigers, eenden, futen en duikers, met als hoogtepunten grote zaagbek, kuifduiker, roodkeelduiker, grote zilverreiger. Na bezoeken aan de Westplaat, Scheelhoek en Kouden Hoek was ons vogelwaarnemingslijstje reeds gegroeid tot een 65-tal soorten. De Brouwersdam voegde er nog enkele typische zeevogels aan toe zoals eidereend, zwarte zee-eend, ijs-eend, middelste zaagbek, paarse en drieteenstrandloper. De show van grijze en gewone zeehonden voor de dam wist de kijkers langdurig te boeien.

Voor een bezoekje aan de Prunjepolder was er helaas niet veel tijd meer. Toen de duisternis inviel, keerde de bus richting Antwerpen. De dag werd afgesloten met een welgemeend woordje van dank aan Erik, Jan en Danny voor de organisatie van deze dag en aan alle deelnemers voor de gezellige groepsfeer.

Activiteitenkalender

Activiteiten, waar je je op voorhand moet voor inschrijven, zijn in vet gemarkeerd.

- Ma. 9 apr **Voorjaarsflora in het Leuvense**
Zo. 15 apr Lentewandeling in de Hobokense Polder
Wo. 18 apr Bestuursvergadering in Zaal Moretus
Do. 4 mei Nachtegalenwandeling in de Polder
Zo. 13 mei **Vroegochtendwandeling met openlucht-ontbijt**
Wo. 16 mei Bestuursvergadering in De Schorren
Zo. 20 mei Lentewandeling in de Hobokense Polder
Vr. 25 - ma. 28 mei **Weekend in de Voerstreek**
Do. 31 mei **Cursus insecten in de tuin**
Vr. 1 juni Natuur in de schemering in de Polder
Zo. 17 juni **Torfbroek en Silsombos**
Zo. 17 juni Zomerwandeling in de Hobokense Polder
Wo. 20 juni Bestuursvergadering in De Schorren

Afdelingsweekend naar de Voerstreek

Vrijdag 25 mei tot en met maandag 28 mei

Cursus Insecten in de tuin

Theorie: 31 mei: voormiddag

Praktijk: 31 mei: namiddag

Artikels voor het volgende Polder.blad - met
verschijningsdatum 1 juli 2007 - dienen bij de redactie te
zijn op **31 mei 2007**
(zie colofon, blz. 2)

www.hobokensepolder.be

Met medewerking van het district Hoboken

AFZENDER en VU
Luk Smets
J.F.Kennedylaan 22
2630 Aartselaar
Afgiftekantoor 2660 Hoboken 1